

Společenství obcí a novela zákona

Poslaneckou sněmovnou prošla 13. února 2025 v prvním čtení novela zákona o obcích. Cílem novely je mimo jiné rozšíření pravomocí společenství obcí, což je logické pokračování rozvoje tohoto uspořádání obcí, které rozvíjí jejich vzájemnou spolupráci. Institut společenství obcí byl do zákona zaveden s účinností od 1. ledna loňského roku a zatím vzniklo 24 společenství, sdružujících více obyvatel a obcí, než kolik jich má Karlovarský kraj.

Společenství umožňuje spojit kapacity obcí pro zajišťování náročných agend typu GDPR, opatrovnictví nebo zpracování projektů či administraci veřejných zakázek v rámci společné spolupráce. Do budoucna by díky novele zákona mohlo společenství některé úkoly s mikroregionálním přesahem vykonávat dokonce samo vlastním jménem a pod kontrolou obcí.

Roztříštěná samospráva

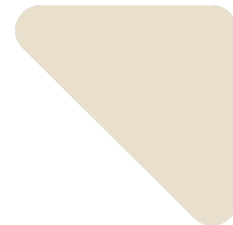
Česko má v Evropské unii nejvíc roztříštěnou samosprávu v poměru počtu obyvatel. Je to dlouhodobý problém, se kterým se stát snaží řadu let vypořádat. Každá obec má ze zákona široké kompetence, ale kvůli nedostatku kapacit a financí je často nezládá plnit.

Dopady této situace pociťují občané každý den:

- Chybějí místa pro děti ve školkách.
- Není všude napojení na veřejnou kanalizaci.
- Nedostačuje kapacita v domovech pro seniory.
- V některých oblastech chybí kvalitní internetové připojení.

Starostové často bojují s nedostatkem úředníků i financí pro řízení základních služeb pro své občany.

Zjevný je i **problém ve školách a školkách**, zejména v menších obcích, které si nemohou dovolit zajistit všechny potřebné služby. Na základních školách chybí školní psychologové či speciální pedagogové. Náklady na školku pro 50 dětí dosahují 30 milionů korun, což je více než celý rozpočet 80 % obcí.

Role DSO nebo MAS

Snaha obcí šetřit náklady a **zefektivnit správu v rámci meziobecní spolupráce** probíhá například prostřednictvím Dobrovolných svazků obcí (DSO) nebo s podporou Místních akčních skupin (MAS). Oba modely však mají svá omezení:

- **DSO** se typicky zaměřují na jednotlivé účelové projekty (například provoz vodovodu, výstavbu cyklostezky apod.), mnohá nefungují.
- **MAS** má za úkol aktivizovat občanskou společnost, sociálních a hospodářské partnery na místní úrovni.
- **Nevýhoda:** Spolupráce nemusí respektovat územní členění ani minimální efektivní velikost, tedy ji lze jen omezeně využít jako partnera například pro ORP, a tyto instituce nemohou pomáhat obcím s výkonem státní správy.

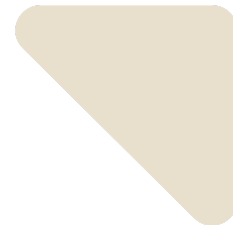
Společenství obcí přináší komplexní řešení

Ambici napravit tyto nedostatky má společenství obcí, které funguje od roku 2024 a jehož rozšíření podporuje Ministerstvo vnitra podle potřeb obcí.

Společenství na rozdíl od DSO a MAS:

- Sdružuje pouze obce, které spadají do správního obvodu území obce s rozšířenou působností (ORP) a mohou se tak stát partnerem vyšších vrstev veřejné správy a posílit tak hlas obcí.
- Společenství obcí je model spolupráce, ve kterém obce mohou sdílet i přenesenou působnost, respektive pro její výkon využít úředníky společenství obcí.
- Hlavním cílem je zachovat kvalitní veřejné služby co nejbližší občanům.

Dnes společenství obcí umožňuje sdruženým obcím sdílení společných pracovníků pro výkon státní správy a samosprávy, například účetní, matrikáři nebo zaměstnanci pro vyřizování přestupků či veřejných zakázek. To obcím umožňuje nabídnout lepší platové podmínky, či jednodušší vykrývání personálních výpadků. V oblasti školství je důležitá možnost sdílení pedagogů, které znamená konec drobení úvazků pro psychology nebo jazykáře. Suplování mezi školami je tak administrativně méně náročné.

Novela zákona o obcích

V uplynulých týdnech prošla Poslaneckou sněmovnou v prvním čtení nenápadná, ale zásadní novela zákona o obcích. Podle předkladatelů z řad koaličních poslanců a poslankyň je novela logickým krokem k posílení efektivní obecní spolupráce, právě prostřednictvím společenství obcí. Návrh vznikl na základě poptávky samotných obcí a pilotně jim nově umožní pověřit společenství obcí (jejímž jsou členy):

- Vypracovat **společný plán dopravní obslužnosti** v daném území.
- Pověřit společenství obcí zřízením **společné obecní policie**.

Funkční obecní policii potřebují zejména menší obce, které na její provoz nemají dostatek vlastních financí. Provoz obecní policie v malých ORP stojí obce přibližně čtyři miliony korun ročně. V Česku žije v malých obcích přes 3 miliony obyvatel, pro které by funkční obecní policie byla přínosem. Novela umožní, aby si obce ve společenství sdružily prostředky na společnou policii, což přinese efektivní dostupnost této služby, stabilnější pracovní podmínky pro strážníky, ochranu veřejného pořádku a také vyšší bezpečnost v jednotlivých obcích.

Další možnosti

Pokud bude novela schválena, mohla by být další agendou svěřenou společenství obcí **agenda dopravních přestupků**. Ta by navazovala na možnost zřídit společnou policii, a kromě zvýšení bezpečnosti by mohla také znamenat navýšení rozpočtu obce. V současnosti totiž peníze vybrané na pokutách putují do rozpočtu obce s rozšířenou působností (ORP), ne do obce na jejímž území je radar umístěn a z jejímž rozpočtu pořízen.

Novela zároveň do budoucna otevírá možnost, aby se společenství obcí zapojila také do výkonu **veřejného opatrovnictví**. Dnes má v Česku 40 % obcí s výkonem veřejného opatrovnictví méně než tisíc obyvatel. Pro tyto malé obce je uvedena agenda – podobně jako provoz obecní policie – velkou finanční, administrativní a kapacitní zátěží.

Zapojení společenství obcí do této agendy by pro obce znamenalo úsporu kapacit, které by mohly využít na rozvoj obce nebo řešení dalších potřeb občanů. Zároveň by si obce udržely kontrolu nad kvalitou výkonu opatrovnictví vůči svým občanům, protože by i nadále probíhalo prostřednictvím jejich vlastního společenství.

Návrh rovněž počítá se snížením administrativy v podobě **automatizace některých jednoduchých správních řízení** nebo možnosti jednání na úřadech online. Občan tak nebude muset například kvůli projednání přestupku nebo podání vysvětlení docházet osobně na úřad.

Patrícia Petreková, analytička Lobbio